

İslamda sülh və əminamanlıq

Ağamoğlan Cəfərov¹

Abstarkt

Qurani-Kərim Allah-Taalanı yenilməz qüvvət sahibi bildirib deyir ki, yaxşı və xoşbəxt həyata can atan insan imandan üz döndərməklə, uğurlara və səadətə aparan yoldan və bütün bu faydalardan üz çevirmiş olur. Hər birimiz özü üçün indi nəyin vacib olduğunu müəyyənləşdirməli və gələcəkdə də nə qədər əhəmiyyətli olacağını fikirləşməlidir. Əgər insan qanuni üsullarla səadət yolunu seçibsə, bu işdə Allah-Taala ona kömək edər və o, qəlbində xoşbəxtlik və əminamanlıq tapar. Allah-Taala insanı həm yoxsulluq, həm də zənginliklə sınağa çəkə bilər və bu sınaqlardan hansının insana daha çətin olduğunu yalnız O bilir. Yalnız mömin insana Uca Yaradan yenilməz qüvvət verir və bu həyatda məruz qaldığı imtahana görə və Allah-Taaladan aldığı hər bir şey üçün Allaha şükür edər.

İslam dinc və sülhsevər din olaraq insanları xeyirxah işlər və yaxşı əməllər görməyə çağırır.

Açar kəlmələr: İslam, sülh, əminamanlıq, insan, hüquq, xoşbəxtlik

Giriş

Həqiqi mömin üçün İslam dini dünyanın bilik sərhədlərini genişləndirir. İslam dini barədə şəriət qanunları 1400 il bundan əvvəl yaranmışdır. Əgər İslama xas olan bütün keyfiyyətləri cəmiyyət və insanlar düzgün anlayıb riayət etsələr dinin rolunun aşağıdakı funksiyalara bölmək olar:

1. İslam dini insanlığı doğru yola istiqamətləndirən həyatın mənasını ifadə edən sülh və təqva yoludur.
2. İslam insanlar üçün hidayət və rahatlıq yolu, həyatlarına isə ümid və dayaqdır. İnsanlar həyatlarının çətin anlarında, kədər və narahatlıq üz verəndə dinə

¹ - İslam araşdırmaları fakültəsinin məzunu, Hikmət və Dinlərarası Araşdırma İnstitutu, Əl-Mustafa Beynəlxalq Virtual Universiteti, İran, Qum

üz tutumları təsadüfə deyil. Mömünün Peyğəmbəri Muhəmmədə (s) olan məhəbbəti onun daxilən dəyişilərək ədəb və davranışında ideali olan Peyğəmbərinə(s) oxşamağına can atmasıdır.

3. İslam dini biliklərini zənginləşdirən müsəlman öz dinini digər insanlara çatdırmağa (təbliğ etməyə) qadir olur, çətinliklərə, ona qarşı olan rişğənd və təhqirlərə baxmayaraq İslamın ədalətli, insanlara yalnız yaxşılıq gətirən bir din olduğunu bildirir. O təmiz qəlbli, yüksək əxlaqlı bir insana çevrilir ki, digər insanlar da ona oxşamağa və ondan nümunə götürməyə çalışır.

4. İslam mənəvi dəyərlər, halal-haram məsələlərində dindarın hərəkətinə nəzarət edir. İslam - İslam qanunları ilə tamamilə və ya qismən yaşayan böyük icmalara və bütün dövlətlərə təsir göstərmək qüdrətinə malik bir dindir. Ancaq İslama aid olmaq insanın qınanmalı bir hərəkət etməməsinin, cəmiyyətin əxlaqsızlığa və qanunsuzluğa düşməsinin qarşısını həmişə ala bilmir. Bu kədərli vəziyyət insan ruhunun dünyada şeytani əməllərin qarşısında aldanmalarının nəticəsidir.

5. Əgər insanlar uca yaradanın "Parçalanmayın" sözünə əməl etsələr İslam dini xalqların, millətlərin birləşdirilməsinə, təhsilə və dövlətçiliyin güclənməsinə kömək edər.

6. İslam dini cəmiyyətin mənəvi həyatının əsas hissəsidir. İslam ədəbiyyatı və incəsənəti, memarlığı bu günə kimi bəşəriyyəti heyran etməkdə davam edir, elmlərin çoxu İslam yarandığı gündən etibarən inkişaf tapmışdır. Beləliklə İslamın yaradıcı din olduğunun nəticəsinə gəlirik.

7. İslam ictimai asayışı gücləndirməyə, ailə ənənələrinə və həyat qanunlarına kömək edən dindir. Din həmişə təməllərini, sabitliyi, qayda və qanunları qorumağa çalışır. Bu müasir zamanımıza, hər bir fərd, cəmiyyət və dövlətlərə vacibdir. İnsanlar fikirlərini dəyişib günah və haramlara müqavimət göstərsə, niyyəti onların xarakterinini yaxşılığa yönəldər, özlərini və cəmiyyəti dəyişdirə biləcəklər. Müsəlmanlar bir-birinə qarşı mərhəmətli olmalı, qayğı və məhəbbət göstərməli, ətrafdakılara qarşı təmannasız xeyirxah və diqqətli olmalı, bunun müqabilində minnətdarlıq gözləməməlidir.

Bir dinin adı altında ortaya çıxdığını bildirən insanlardan bir qismi o dini səhv anlamış və səhv tətbiq etmiş ola bilər. Bu səbəblə də həmin insanlara baxaraq o din haqqında fikir söyləmək yanlış olar. Müasir dövrdə gənclərimizin Allahın yoluna qayıtması hər kəsi sevindirmişdi. Bununla İslam Universitetləri, mədrəsələri, elm məclisləri çoxaldı, gənclərimiz İslam dininə yiyələnməyə başladılar. Lakin bəzi radikal qruplar İslam gənclərinin birliyini pozaraq onları terrora, çirkin əməllərə yönəltdilər.

Bütün bunlar göstərir ki, günahsız insanlara qarşı terror əməlləri hazırlamaq və onları həyata keçirmək İslama tamamilə zidd bir işdir və heç bir müsəlman belə bir günah edə bilməz. Əksinə, müsəlmanlar bu gün belə günah iş tutan insanların qarşısını almaqla yer üzündəki fitnə-fəsadı aradan qaldırmağa və bütün insanlara rahatlıq və əmin-amanlıq gətirməyə görə məsuliyyət daşıyırlar. Müsəlmançılıq terrorla bir yerdə ola, hətta birgə təsəvvür edilə bilməz, əksinə, İslam terrorun qarşısındakı ən böyük maneə və terror probleminin çözülməsi yoludur.

Allah Təala buyurur: “Beləliklə, əgər sən(in dəvətin)ə cavab verməsələr, bil ki, onlar öz (nəfsi) istəklərinə uymuşlar. Allahın hidayəti olmadan, öz (nəfsi) istəklərinə uyandan daha çox azğın kim ola bilər?! Həqiqətən, Allah zalım tayfanı doğru yola yönəltməz.”¹

Başqa bir ayədə Allah-Taala buyurur: “(Məbud, Allaha yaxınlaşdıran və şəfaətçi adlandırılan) bu bütələr sizin və atalarınızın (onlara) qoyduğunuz quru adlardan başqa bir şey deyildirlər. Allah onlar(ın haqq olmaların)a dair əsla bir dəlil-sübut nazil etməmişdir. (Bəli,) onlar yalnız gümana və nəfsi istəklərə tabe olurlar, halbuki Rəbbləri tərəfindən onlara hidayət vasitəsi (Qur'an və Peyğəmbər) gəlmişdir.”²

Lakin yuxarıda qeyd edilən radikal qruplar və onların nadan başçıları İslam gənclərini dində həddini aşmağa və İslam dini ilə əlaqəsi olmayan çirkin əməllərə sövq etdilər.

¹ Əl-Qəsas surəsi ayə 50

² Ən-Nəcm surəsi ayə23

Allah-Təala buyurur: “De: «Ey kitab əhli, öz dininizdə haqsız yerə ifrata varmayın (bəşər övladını Allah və ya Allahın oğlu, yaxud üç Allahdan biri hesab etməyin) və həmçinin bundan qabaq (fitrətin düz yolundan) azmış, çoxlarını azdırmış və doğru yoldan (peyğəmbərlərin şəriətlərindən) sapmış dəstənin nəfsi istəklərinə tabe olmayın».”¹

Əlbəttə ki, dində həddini aşaraq İslam gənclərini radikallığa və İslam dini tərəfindən lənətlənmiş terror hadisələrinə cəlb edənləri şeytan aldatmış, onları doğru yoldan uzaqlaşdıraraq onların çirkin əməllərini gözəl göstərmişdir. Uca Allah Qurani-Kərimdə belə insanlar haqqında buyurur: “Pis əməlləri onun üçün zinətlənmiş olan və onları gözəl görən (bilən) bir kəs, (həqiqəti görən mömin kimidirmi? Əsla belə deyildir) çünki, Allah (bəşəri dəvət edib dəlilləri təqdim etdikdən sonra) istədiyini azgınlıqda buraxar və istədiyini doğru yola yönəldər, belə isə məbada onlara görə olan təəssüflər və kədərlər üzündən canın əldən gedə! Allah onların nə etdiklərini biləndir.”²

Başqa bir ayədə Allah-Taala buyurur: “Belə isə məgər (işləri) öz Rəbbi tərəfindən dəlil-sübut (təməli) üzərində olan kəslər (möminlər kimi ağıl və şəriətə əsaslananlar) pis əməlləri özlərinə gözəl göstərilən və öz nəfsi istəklərinə tabe olan kəslər kimidirlər?! ”³

Uca Allah həmçinin buyurur: “Belə isə, məgər (yolun enişli-yoxuşlu olması üzündən) yığılaraq və üzü üstə sürünərək yol gedən şəxs daha artıq hidayət tapmışdır, yoxsa dik qamətlə düzgün yolda gedən şəxs?! (Daim küfr və pozğunluq sapqınlığında həyat yolu gedən kafir, ya dinin düz yolunda imana söykənən bir mömin daha artıq hidayət olunmuşdur?!)”⁴

Məlum olduğu kimi İslam dini həmişə fitnə fəsadın əleyhinə olmuş və onunla mübarizə aparmışdır. Çünki İslam dini rəhmət və mərhəmət dinidir: Uca Allah Qurani-Kərimdə sonuncu Elçisi Muhəmmədi (s) insanlara rəhmət olaraq göndərdiyini bildirmişdir.

¹ Əl-Maidə surəsi ayə77

² Fətir surəsi ayə8

³ Məhəmməd surəsi ayə 14

⁴ Əl-Mülk surəsi ayə22

Allah-Taala buyurur: “Ramazan ayı insanların bələdçisi, aşkar hidayət dəlillərinə malik və (haqq ilə batili bir-birindən) ayıran Quranın nazil olduğu bir aydır. Buna görə də sizdən bu ayı görən (öz vətəninə olan) kəs, onu (o ayı) oruc tutmalıdır. Xəstə, yaxud səfərdə olan kəs isə başqa günlərdə bir neçə gün (oruc tutmadığı günlərin sayı qədər oruc tutmalıdır). Allah sizin üçün asanlıq istəyir, sizin üçün çətinlik istəmir. Həmçinin (istəyir ki,) müəyyən olunmuş miqdarı (otuz günü) tamamlayasınız və sizi hidayət etməsinin şükrü olaraq "təkbir" deyərək Allahı əzəmətli sayasınız, bəlkə (Onun) şükrünü yerinə yetirə bildiniz.”¹

Başqa bir ayədə Uca Allah buyurur: “Allah (müvəqqəti evlənmək, kənizi almaq və digər qanunlarla) sizə yüngüllük gətirmək istəyir. İnsan (nəfsinin istəkləri müqabilində) zəif və aciz yaradılmışdır.”²

Həmçinin İslam dini insanlara həmişə orta yolu seçməyi bildirmiş, şiddətli olmağı və həddini aşmağı qadağan etmişdir.

Allah Təala buyurur: “(Sizin üçün müstəqil bir qiblə təyin etdiyimiz kimi) sizi orta (ifrat və onun ziddi arasında mötədil) bir ümmət etdik ki, (Qiyamət günü) siz insanlara şahid olasınız və bu Peyğəmbər də sizə şahid olsun. Biz sənin əvvəllər üz tutduğun qibləni (Beytül-Müqəddəsi) Peyğəmbərə tabe olan şəxsi geri dönməyə (və keçmiş qiblədə qalan) şəxsdən ayırd etməkdən (əzəli elmimizi xaricdə gerçəkləşdirməkdən) başqa bir şey üçün (qiblə) təyin etməmişdik. Hərçənd ki, bu hökm Allahın hidayət etdiyi şəxslərdən başqası üçün çətin və ağır idi. Allah sizin imanınızı (keçmiş etiqadlarınızın, yaxud əvvəlki qibləyə üz tutub etdiyiniz ibadətlərin savabını) zay etmək istəmir. Həqiqətən Allah insanlara qarşı olduqca səfqətli və mehribandır.”³

İslam ümmətinin əsas xüsusiyyəti də budur. Hətta Allah-Taala hər şeydə, hətta yemək-içməkdə belə həddini aşmağı qadağan etmişdir.

Allah-Taala buyurur: “Ey Adəm övladları, hər namaz vaxtı və hər bir məsciddə (əməl və məkana uyğun olaraq) bəzək və zinətlərinizi götürün (gözəl

¹ Əl-Bəqərə surəsi ayə185

² Ən-Nisa surəsi ayə28

³ Əl-Bəqərə surəsi ayə143

geyinin), (Allahın halal buyurduğu bütün halal yeməklərdən) yeyin-için, lakin israf etməyin ki, O, israf edənləri sevmir.”¹

Başqa bir ayədə Allah-Taala buyurur:“Və əlini bağlayıb boynuna qoyma (vacibləri verməkdə xəsislik etmə) və onu tamamilə də açma (özün möhtac olacağın həddə qədər vermə) ki, qınanmış və aciz halda düşüb qalarsan.”²

Çox təəssüf ki, bugünkü dövrümüzdə radikal qruplaşmalar dini məsələlərdə hədlərini aşaraq batılçəsinə, səfirlikləri, ticarət mərkəzlərini, məscidləri avtobusları və sairə yerləri partladaraq günahsız insanların qanlarını axıdırlar. Neçə-neçə körpənin həyatına son qoyurlar, nə qədər anaları gözü yaşlı qoyurlar. Bunu edən nadanlar bu çirkin əməllərinə görə axirətdə Allah-Taala qarşısında özlərinə necə bəraət qazandıracaqlar? Məgər ictimai yerləri partladaraq insanları qətlə yetirmək cihaddırmı?

Hansı ki, nadanların kafirlərə qarşı mübarizə apardığını iddia edərək qeyd edilən terror hadisələrinin baş verdiyi ölkələrin çoxu müsəlmanlardır. Terror hadisəsinin hamısında demək olar qətlə yetirilənlərin çoxu körpə uşaqlardır. Budurmu cihad?

Əlbəttə ki, qəlbində İslam sevgisi daşıyan hər kəs belə çirkin əməllərin Allah qatında nə qədər günah olduğunu yaxşı dərk edir. Məgər onlar bilmirlər ki, buna görə Allah qarşısında cavab verəcəklər? Bu nadanlar Qərbə qarşı mübarizə apardıqlarını iddia etsələr də, amma daha çox müsəlmanları öldürürlər.

Bir dinin adı altında ortaya çıxdığını bildirən insanların bir qismi o dini səhv anlamış və səhv tətbiq etmiş ola bilər. Bu səbəblə də həmin insanlara baxaraq o din haqqında fikir söyləmək yanlış olar. Bir dini tanımağın ən doğru yolu o dinin müqəddəs qaynağını araşdırmaqdır. İslamın müqəddəs mənbəyi Qurani-Kərimdir. Quran əxlaqı sevgi, şəfqət, mərhəmət, ədalət, təvazökarlıq, fədakarlıq, xeyirxahlıq və sülh anlayışlarına əsaslanır. Bu əxlaqı həqiqi mənada yaşayan bir müsəlman son dərəcə kübar, gözütöx, dərin düşüncəli, incə ruhlu, təvazökar, ədalətli, xoşniyyət,

¹ Əl-Əraf surəsi ayə31

² Əl-İsra surəsi ayə 29

səmimi, etibarlı və hərtərəfli şəkildə kamil bir insan olur, ətrafındakılara da sevgi, sayğı, rahatlıq və həyat sevinci bəxş edir.

Lakin niyəsə bəzi qüvvələr İslamda olmayan, İslam dininə zidd olan xüsusiyyətləri dinə aid etməyə çalışırlar. Müasir zamanda yaşayan hər bir insan Qərbin İslam dinimiz ilə necə manipulyasiya etdiklərini çılpaq gözlə də görə bilər. Guya İslam digər dinlərə qarşı dözümsüzlük göstərir, İslam qanunları ilə yaşamaq istəməyənlərə qarşı zülm edir və qətlə yetirir.

Bədbəxtliyi İslam dini yox, bu dinin təfsilatını yanlış başa düşmək və səhv anlayışa riayət etməkdir. İş o yerə gəlib çatıb ki, bu insanlar getdikləri yanlış yolu (fanatiklər, ekstremistlər, terrorçular), özləri tək getmirlər. Həmçinin əxlaqi və mənəvi cəhətdən yetişməmiş insanlara, əsasən gənclərə dinin yanlış təbliği ilə məşğul olurlar. İslam dini insan həyatında əxlaq və ədəb qanunu olduğu halda dindən uzaq olan bu şəxslər Allahın adı ilə qanunsuzluq edir, insanları öldürür. Həqiqi möminlər isə insanları doğru yola yönəldənlərdir. Bu yol məhəbbət yoludur, Allahın qarşısında təvazökarlıq və səbr nümayiş etdirən bir yoldur.

Tez-tez insanlar din pərdəsi arxasında gizlənərək pislik və müsibətlər gətirirlər. Buna görə də dinə qarşı deyil, bu insanlara qarşı mübarizə aparmaq lazımdır. İnsanları öldürən, namuslarına toxunan, yaramazlıq və qanunsuzluq edənlərin Allah və dini sevdiklərini söyləməklərinə inanmaq olarmı? Digər insanları sevməyən Allahın qanunlarına riayət etməyən Allahı sevə bilməz! Uca Yaradandan razı müsəlmanlar isə başqa insanlara məhəbbətlə yanaşır.

Vəhhabi-sələfi cərəyanının yaranması onların digər məzhəb və dinlərə qarşı qarşıdurması ilə nəticələndi. Bu qarşıdurma cəmiyyətimizdə indiyədək hiss olunur. Bu cərəyan yalnız öz qanunlarını tanıyır və öz imanlarının düzgünlüyünə inanırlar. Onlar haqlı olduqlarını mübahisələrlə deyil, terrorçu hərəkətlər və dinc insanların və uşaqların qətlə ilə sübut edirlər. Dini ekstremizm dünya daxilində ictimai gərginliyin qaynağıdır və onun təzahürü dünyanın hər hansı bir yerində gözləmək olar. Yalnız Allah-Taala ona iman gətirən möminlərə mənfi hisslər və qorxulara qarşı mübarizə aparmağda kömək edəcəkdir. Dini biliklər, Quran-Kərimi, Muhəmməd Peyğəmbərin(s) və İmamların (ə) hədislərin öyrənmək dünya və axirət

həyatının həqiqətlərini aşkar etməkdə, Cənnətə gedən yolda möminlərə kömək olacaq. İslam bu dünyada insanlara düzgün yol seçməkdə kömək edir. İnsanlara həyat çətinliklərini və ölüm qorxusunu aradan qaldırmaq üçün daha yaxşı yol seçimi etməkdə bilik verən və axirət aləminə onun nə gözlədiyini öyrədən dindir.

Nahaq yerə adam öldürməyin böyük (kəbirə) günah olmasının dəlili Peyğəmbər(s) və İmamlarımızdan (ə) nəql olunan hədislərdir. Bundan əlavə nahaq yerə adam öldürmək Qurani-Kərimdə aşkar şəkildə əzab vədəsi verdiyi günahlardan biridir. Qurani-Kərim buyurur: "Kim bir mömini qəsdən öldürsə (və bu əməli halal hesab etsə), onun cəzası cəhənnəmdir ki, orada əbədi qalacaqdır. Həmçinin Allah ona qəzəb edər, onu Öz rəhmətindən uzaqlaşdırar və onun üçün böyük bir əzab hazırlayar".¹ Ayədə mömin şəxsi öldürənlər cəhənnəm, orada əbədi qalmaq, Allahın qəzəbi, lənət və böyük əzab gözləyir.

İslam şəriətinə görə müsəlmanın malı və qanı toxunulmazdır. Həccətül-vidada Peyğəmbərimiz(s) buyurdu: "Ey insanlar! Müsəlmanın qanını axıtmaq halal deyildir. Həmçinin malını da aparmaq caiz deyildir, yalnız o zaman caiz olar ki, özü razı olsun. Belə isə özünü zülm etməyin, məndən sonra küfrə, kafirliyə qayıtmayın."²

İslam dinində intihar qəti qadağandır. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) məlumatlarına əsasən, ən aşağı intihar səviyyəsi islam ölkələrində qeydə alınıb. İnsan həyatının dəyəri İslam baxışındır. İslam nöqteyi nəzərindən həyat bir imtahandır və bu imtahandan keçən şəxs axirət dünyasının təməlini qoyur. Həyat yolunda baş verən imtahanlar müxtəlif ola bilər. Uca yaradan bəzi insanları yoxsulluq, aclıq, xəstəlik, yaxınlarının ölməsi ilə, digərlərini isə sərvət, dəbdəbəli həyat, hakimiyyət və s. ilə imtahana çəkir.

İslam baxımından insan həyatı toxunulmazdır. Müsəlman öz həyatını və digər insanların həyatını dəyərləndirməlidir. Heç bir səbəb olmadan insanı həyatdan məhrum etmək insanlığa qarşı qətl kimi qiymətləndirilir. Son illər Qərb ictimai şüurunda özünü və başqalarını partladan islam intiharçı terroristlərin

¹ Ən-Nisa surəsi ayə 93

² Böyük günahlar cild 1 səh 171

cənnətə düşmək üçün bunu etdikləri deyilir. Mətbuat cihad, şəhid və s. islam terminlərini təkrar-təkrar yazaraq yayır, bu terminlərin mənasını düzgün şərh etmir, halbu ki, İslam aydın şəkildə intiharı qəti şəkildə qadağan edir.

Təcavüzkarlara qarşı mübarizə apararkən özünü dinc insan kütləsinin olduğu yerdə partladmaq İslam tarixində rast gəlinməyib. İnsanın hər hansı formada intihar etməsi, həmçinin qətl etməsi İslamın ruhuna zidd və şəriət normalarına uyğun gəlmir. Buna görə Allaha inandığını və Quranı özünə rəhbər hesab edən bir insan başqa bir insanı ya da özünü qanunsuz olaraq həyatdan məhrum edə bilməz. İslam hər cür zorakılığı o cümlədən insanın özünə qarşı zorakılığı qəti olaraq qadağan edir.

Quran intiharın da qətl kimi İslama zidd olduğunu öyrədir. Müsəlman ənənələrində, Qurani-Kərim və Hədislərində intihar birmənalı olaraq pislənir. Allah-Taala Quranda buyurur: “Ey iman gətirənlər, qarşılıqlı razılıq əsasında olan ticarət istisna olmaqla öz aranızda bir-birinizin mallarını haqsız yerə (şəriət və qanuna zidd yollarla) yeməyin. intihar etməyin, bir-birinizi öldürməyin və özünüzü günah təhlükəsinə atmayın. Həqiqətən Allah sizə qarşı həmişə mehribandır.”¹

İslam baxımından intihar edən şəxs böyük günah sahibidir. Şəriət intihar edəni cəhənnəmdə əbədi əzab olan bir cinayətkar kimi nəzərdən keçirir. İmam Baqir(ə) buyurur: "Mömin hər bəlaya giriftar olar və hər ölümle ölər, ancaq intihar etməz".² İmamSadiq(ə) buyurur: "Kim bilərəkdən özünü öldürsə, həmişə cəhənnəm odunda olacaq".³ Beləliklə İslam Allahın verdiyi taledən qaçaraq intihar etmək istəyənləri kəskin olaraq qınayır.

Bir çox hallarda müsəlmanların intihar etmək qərarının səbəbi adi bir cahillik olur. İslam dinin əsaslarını bilən şəxs heç vaxt özünü öldürməyə cəsarət edə bilməz o, intiharın istədiyi rahatlığa gətirməyəcəyini yaxşı bilir, onu daha böyük və əbədi əzaba düçar edəcəyini bilir. Səbirli olub ,bu dünyanın sınaqlarından ləyaqətlə keçmiş olanların əbədi mükafat verildiyini də bilir.

¹ Ən-Nisa surəsi ayə 29

² Mizanul hikmət səh723

³ Mizanul hikmət səh723

Onu da qeyd etmək lazımdır ki bəzi dövlətlərdə müsəlman köklərinə, ad və soyadlarına baxmayaraq, özlərinin "etnik" müsəlman adlandıranlar imanlarının mahiyyətini, İslama uyğun yaşamaq qanunlarını bilmirlər.

Uğrun yolu

Həyatda doğru yol seçmək, əxlaqi və mənəvi sağlamlığa malik olmaq, haramlardan çəkinmək həyatda yaşanan təlaş və uğursuzluqlardan ən yaxşı müdafiədir. Buna görə də müsəlman yalnız dildə deyil, əməlləri ilə də imanını təsdiq etməlidir. İnsanın bəsirət gözünün daha artıq açılması üçün Həzrəti Əyyubun vəziyyətini, başına gələn əhvalatları mütaliə etmək kifayətdir. O Həzrət yeddi il (başqa rəvayətə görə isə on yeddi il) fəqirliyə və xəstəliyə düşər olduqdan sonra dedi: “Pərvərdigara, mənə zərər dəymişdir və Sən də rəhm edənlərin ən rəhimlisən.” Allah onun duasını qəbul etdi, xəstəliklərinə şəfa verdi, mal-dövlətini yenidən özünə qaytardı. Quranda bu hadisə təfsilatı ilə qeyd olunmuşdur.¹

Qurana və Muhəmməd Peyğəmbərin(s) sünnəsinə əməl edən müsəlman çox nadir hallarda depressiyyaya düşür, xəstəlik və yoxsulluğu asan keçirir, günaha batmaqdan xilas olur. Möminin həyatda ağır duruma düşməsi onun üçün imtahan olur. O xoşbəxt günlərində Allaha şükür edər, kədərli günlərində səbr edər.

Allah kəlamı olan müqəddəs Quran-Kərim möminin səbirli olmasını və ümitsizliyə düşməməsini deyir. Quranda Rəbb mütləq həqiqi möminlərin ümitsizliyə deyil, səbirli olmasını söyləyir. “Ey iman gətirənlər, səbrli olun və başqalarını da səbrə sövq edin, düşmən qarşısında müqavimət göstərin, sərhəddin keçiyində durun və Allahdan qorxun, bəlkə nicat tapdınız.”² (Müsəlmanlar) “Həmin o kəslər ki, səbr etdilər və həmişə öz Rəbbinə təvəkkül edirlər.”³ “Sizin yanınızda olan tükənir və puç olur, Allahın yanında olan isə daimi və əbədidir. Və

¹ Böyük günahlar, c1 səh.125

² Ali-İmran surəsi ayə 200

³ Ən-Nəhl surəsi ayə 42

(dini vəzifələri yerinə yetirməkdə) səbr etmiş kəslərin çox gözəl əməlləri müqabilindəki mükafatlarını verəcəyik.”¹

Gerçək İslamdan uzaqlaşb belə bir xürafə dininin mənimsənilməsi müsəlmanların bir hissəsini azadlıqdan, elm və sənətdən, ən əhəmiyyətli isə Qurani-Kərimin əslindən uzaqlaşdırdı, həm də radikallaşdırdı.

Sələfi-vəhabi cərəyanı dünyada milyonlarla insanın doğru zənn etdiyi yanlış dini təbliğ edir. Bu cərəyanın davamçıları onlara qarşı çıxma bilmir, çünki təməldə onların yanlış yolda olduğunu düşünmürlər. Odur ki, bu problemin həll edilməsi ancaq İslam aləminin xürafələrə əsaslanan qaynaqları tamamilə kənara qoyub Qurani-Kərimə, Peyğəmbər(s) sünnəsinə və Əhli-beyt(ə) hədislərinə yönəlməsi ilə mümkündür.

Bir insan heç tanımadığı ölkəyə ölmək və ya öldürmək məqsədilə gedirsə, bunun səbəbi yalnız onun inancıdır. Bu inanc yanlış olduğuna görə qarşımızda açıq və qəti nəticə verəcək həll yolu vardır: bu insanlara doğru inancı doğru qaynaqdan, yəni Qurani-Kərimdən öyrətmək.

Terrorçuların əsas məqsədi qeyri-hərbi, yəni mülki hədəflərə qarşı siyasi məqsədlə güc tətbiq etməkdir. Başqa sözlə desək, terrorun hədəfləri tamamilə günahsız dinc insanlardır. Bu insanların yeganə “günahı” onun terrorçunun gözündə qarşı tərəf, onlardan olmayan tərəf olmasıdır. Terror dinc insanlara qarşı güc tətbiq edilməsi mənasına gəlir ki, bunun da əxlaqi anlamı yoxdur. İman əhli olan möminlər üçün isə günahsız insanları qətlə yetirmək Allaha qarşı çıxmaqdır. Bu gün əsasən Qərb dövlətləri İslamı terrorla uyğunlaşdırmağa çalışırlar.

Onlar bu həqiqəti anlamalıdırlar ki, Qurani-Kərim Allahın insanlara yol göstərən olaraq endirdiyi kitabdır və Allah-Taala Qurani-Kərimdə insanlara gözəl əxlaqı əmr edir. Bu əxlaqın əsasında isə sevgi, şəfqət, xeyirxahlıq, ədalət və mərhəmət kimi anlayışlar dayanır. Quran ayələrində insanlar İslam əxlaqına çağırılır. “Bəqərə” surəsinin 208-ci ayəsində belə buyrulur: “Ey iman gətirənlər, hamılıqla (Allaha) təslim və itaətə daxil olun və şeytanın addımlarına tabe olmayın

¹ Ən-Nəhl surəsi ayə 96

ki, həqiqətən, o sizin aşkar düşməninizdir.”¹ Ayədən göründüyü kimi, Allah-Taala insanların əmin-amanlığını onların Quran əxlaqına uyğun yaşamasında görür. İslam əxlaqına görə, müsəlman bütün digər insanlara qarşı mehriban və ədalətli olmalıdır. O zəif və günahsızları qorumağa və yer üzündə fitnə-fəsadın qarşısını almağa məsuliyyət daşıyır. Bir ayədə buyurulur ki, Allah-Taala fitnə-fəsadı sevməz: “Üz döndərən (və sənin yanından çıxıb gedən, yaxud iş başına keçən) zaman isə yer üzündə fəsad törətmək, əkin sahələrini və nəslə məhv etmək üçün yola düşər. Allah fəsadı sevmir.”² Bir insanın günahsız yerə öldürülməsi isə İslamda ən böyük günahlardan biridir. Allah-Taala musəvilərə vəhy etdiyi bu əmrə Quranda belə bildirir: “Bu səbəbdən (belə bir faciə baş verdiyi üçün) İsrail övladlarına (və tarix boyu olacaq bütün millətlərə belə) yazdıq və qərara aldığımız ki, kim can qisası (haqqına malik) olmadan və ya yer üzündə fitnə-fəsad törətməmiş bir insanı öldürsə (ya islamdan küfrə aparsa), sanki bütün insanları öldürmüşdür (və azdırmışdır və o, günahsızların qatillərinə məxsus cəhənnəmdə olacaqdır) və kim bir insana həyat bəxş etsə (ölümdən nicat versə, yaxud küfrdən islama gətirsə), sanki bütün insanları diriltmiş (və hidayət etmiş)dir. Doğrudan da bizim peyğəmbərlərimiz onlar (İsrail övladları) üçün aydın dəlillər gətirdilər, sonra onların çoxu onun ardınca yer üzündə həddən artıq fəsad və qan tökməyə başladılar.”³

Göründüyü kimi, günahsız bir insanı öldürən şəxs bütün insanları öldürmüş qədər günah qazanır. Bu halda terrorçuların törətdiyi cinayətin, soyqırımın, intihar hücumlarının nə qədər böyük günah olduğu açıq-aydındır. Allah terrorun axirətdəki “mükafatı”nın nə olacağını belə bildirir:“(Cəza və tənbəh) yol(u) yalnız insanlara zülm edən və yer üzündə haqsız yerə hökmranlıq və fəsad axtaran kəslərə qarşıdır (belələrinə qarşı açıqdır). Onlar üçün ağırılı bir əzab vardır.”⁴

Bütün bunlar onu göstərir ki, günahsız insanlara qarşı qətl planı hazırlayıb həyata keçirmək İslama tamamilə ziddir və heç bir müsəlman belə günahı edə

¹ Əl-Bəqərə surəsi ayə 208

² Əl-Bəqərə surəsi ayə 205

³ Əl-Maidə surəsi ayə 32

⁴ Əş-Şura surəsi ayə 42

bilməz. Əksinə, müsəlmanlar günah iş tutan insanların qarşısını almağa və bütün insanlara əmin-amanlıq gətirməyə görə məsuliyyət daşıyırlar. İslam terrorla birgə təsəvvür edilə bilməz, əksinə İslam terrorun qarşısındakı ən böyük maneədir. Sülh İslamın təməli, ruhudur, lakin İslamı Qurana və Peyğəmbər(s) sünnəsinə deyil, vəhəbi-sələfi əqidəsinə əsaslandıraraq xurafətçi məntiq isə bunun tam əksini təbliğ və tətbiq edir.

Vəhəbilərin problemi sələfi məzhəbini din olaraq qəbul etmələridir. Bəzən sələfilərin əqidəsinə tənqid edənlər onların doğru yol tutduqlarını zənn edib radikal olurlar. Qurandan dəlil gətirildikdə onlar da sələfilərdən dəlil gətirməyə çalışırlar. Elə ən böyük xətanı da burda edirlər. Əgər gerçək İslamı tanıyıb haqq yolunu tapmaq istəyirlərsə, Quranda bildirilən həqiqi dinə yönəlməlidirlər. Təkfirçilik və İslam arasındakı fərq ortaya çıxarılmadıqca radikalizm böyük bəla olaraq dünyanı bürüməyə davam edəcək. Buna görə insanlar arasında Qurandakı gözəl əxlaq, yəni gerçək İslam insanlara tanıtılmalıdır və xurafatla İslam arasındakı fərq ortaya çıxarılmalıdır. Allahın fitnə-fəsadı qadağan etdiyi, gözəl əxlaqı təşviq etdiyi və düşüncə azadlığının ən gözəlinin Quranda olduğu açıqlanmalıdır.

“Hər bir itaətsiz batil qüvvədən və Allahdan qeyri məbuddan ona ibadət etməmək üçün çəkinmiş və Allaha tərəf qayıtmış kəslərə müjdə olsun! Buna görə də müjdə ver Mənim bəndələrimə! Sözlərə qulaq asıb onların ən yaxşısına tabe olan kəslərə! Allahın hidayət etdiyi kəslər onlardır və onlardır əsl ağıl sahibləri!”¹

İslam ağıl və məntiq dinidir. İslam dini öz ardıcılarını da doğru yola və həqiqətə qovuşmaq üçün həmişə sevgiyə, düşüncə və təfəkkürə dəvət edir, insaniyyətə qarşı olan hərəkətlərdən çəkindirir. Bütün tarix boyunca bəşəriyyət istər fərdi, istərsə də ictimai formada mübarizəsi insan nəslinin qırılmasına, maddi-mənəvi dəyərlərin tapdalanmasına gətirib çıxartmış, insanın kamala yetişməsinə sədd çəkmişdir. Qurani-Kərimin bir çox ayələrinə bu həqiqət açıqlanmışdır.

"İnsanlar (xilqətin əvvəlində uzun müddət) yalnız vahid (və ixtilafsız) bir millət idilər. Beləliklə (dünya işlərində ictimai münasibətlərə görə, kitab nazil olduqdan sonra isə ixtilaflarını aradan qaldırmaq üçün kitabın özü ilə bağlı) ixtilafa

¹ Əz-Zumər surəsi ayə 17-18

düşdülər. Əgər (əzəli elmində və Lövh-i-Məhfuzda) Rəbbindən (bütün dəlil-sübutlar təqdim edilməmişdən əzab verməmək və dəlil-sübutlar təqdim edildikdən sonra da tələsməmək barəsində) bir kəlam keçməsəydi, onların arasında mütləq ixtilaf etdikləri şey barəsində (əməli surətdə) hökm edilərdi."¹

Şübhəsiz ki, bu ixtilafların kökündə müxtəlif amillər dayanıb və bunların bəzilərinə Qurani-Kərim ayələrinin dili ilə işarə olunur: Qövm, xalq, millət və qrupların öz fikrinin həqiqətinə etiqad, əxlaq və rəftarlarının doğruluğuna, digər düşüncə tərzinin batil və yollarının haqsız olduğuna inam, insanlar arasında ixtilaf və toqquşmalara səbəb olmuşdur. Qurani-Kərim qısa bir cümlə ilə bu mühüm və köklü məqam barədə xəbərdarlıq edir: "O kəslərdən ki, öz dinlərini parçaladılar, bölük-bölük oldular və hər bir dəstə özündə olana sevinər."² Həvayi nəfsə itaət həmişə fərdi və ictimai ixtilaflara gətirib çıxarmış, insanlığın doğru yoldan çıxmasının əsas səbəblərindən biri olmuşdur. Necə ki, Qurani-Kərimdə bu çox gözəl ifadə olunmuşdur.

"Allah göyləri və yeri haqq (düzgün) olaraq (uca və ağılın qəbul etdiyi bir məqsədlə) yaratdı (ki, hər bir istedad sahibi özünün layiqli kamalına çatsın) və hər bir nəfs qazandığının müqabilində (digər aləmdə) cəzalandırılsın. Onlara əsla zülm edilməyəcək və haqları kəsilməyəcəkdir"³ İnsanın nəfsinin qurbanına çevrilməsi onun haqqdan üz döndərməsinə səbəb olur və bu haqsızlıq insanın zülmətə doğru yuvarlanmasının başlanğıcıdır. İslam dini insan cəmiyyətlərinin bu mövcud reallığının müqabilində, ilk növbədə dialoq və fikir mübadiləsi təklif edir. Dialoq nəticəsində doğru qərar əldə olunur, haqq-ədalətin üstündən qəflət və cəhalət pərdələri götürülür. Buna görə də Qurani-Kərim Peyğəmbərə (s) insanları hikmət, moizə və xoş danışığıla haqqa və Allah-Taalanın yoluna dəvət etməyi göstəriş verir: "(İnsanları) Rəbbinin yoluna hikmətli məntiq, qane edən dəlillər və gözəl, oyadıcı və ibrətamiz nəsihətlə dəvət et və onlarla (müxaliflərlə) ən gözəl tərzdə mübahisə et. (Sənin vəzifən budur. Onlara gəldikdə isə) əlbəttə, sənin Rəbbin Özü Onun

¹ Yunus surəsi ayə 19

² Ər-Rum surəsi ayə 32

³ Əl-Casiyə surəsi ayə 22

yolundan azanları daha yaxşı bilir və doğru yolda olanları daha yaxşı tanıyır."¹ Başqa bir ayədə isə müşrikləri və kafirləri elmi mübahisəyə dəvət edib, onlardan dəlil sübut istəyərək buyurur: "Və dedilər: "Cənnətə yəhudi, ya xristiandan başqa əsla heç kəs daxil olmayacaqdır." Bu, onların xam xəyallarıdır. De: "Əgər doğruçusunuzsa dəlil sübutunuzu gətirin."² Bu ayə İslam dininn haqq olmasına və İslam məntiqinin qüdrətinə aydın sübutdur. İslam elm, məntiq, düşüncə və təfəkkür dini olduğundan haqqı ortaya çıxarmaq üçün heç vaxt dialoq meydanına girməkdən çəkinmir. Qurani-Kərim əql və məntiqdən uzaq olanları naqis insan sayır və onları kar və lala bənzədərək buyurur: "Həqiqətən Allah yanında, tərپənən canlıların ən pisi düşünməyən (haqqı eşitməkdə) kar və (haqqı deməkdə) lal (olan) insanlardır."³

İslam dininə görə fərqli fikirlərlə üzləşdikləri zaman qan tökməkdən vaz keçməli ağıl və məntiqi rəhbər fikir mübadiləsi ilə doğru yolu təsdiq etməli və haqqı batildən ayırmalıdır.

Əmiəlmöminin Həzrət Əli (ə) bu məqamı çox aydın müəyyən etmişdir: "Bəzi düşüncələri başqa fikirlərlə tutuşdurun ki, ondan düzgün fikir ortaya çıxsın". Buna görə də İslam Peyğəmbəri(s) və İmamlarımız(ə) öz müxalifləri ilə dialoqa üstünlük vermişlər. Peyğəmbərin(s) müşrik, kafir və digər müxalifləri ilə çoxsaylı dialoqları və ondan sonra İslamın əziz rəhbərlərinin ardıcıl dialoqları bu həqiqətə parlaq misaldır. Sünni və şiə təfsirlərində, eləcə də, bəzi hədis və tarix kitablarında qeyd olunur ki, hicrətin 10-cu ilində bir neçə nəfər Rəsuli-Əkrəmin (s) tərəfindən Yəmənin Nəcran məntəqəsində İslamı yaymağa, təbliğ etməyə təyin olundular. Nəcran məsihiləri Peyğəmbəri-Əkrəmlə (s) danışmaq üçün bir nümayəndə heyətini Mədinəyə göndərdilər. Danışıqlardan sonra onlar bəhanə axtararaq şəkə olduqlarını deyir, heç bir məntiq və dəlilə əsaslanmadan Həzrət İsanın (ə) Allahlıq məqamında şərik olduğunu iddia edirlər. Bu ayə nazil olaraq buyurur: "Buna görə də sənə elm gəldikdən sonra, onun barəsində (İsa Məsih-əleyhissəlam haqqında) səninlə mübahisə edən (höcətləşən) kəsə de: «Gəlin biz öz

¹ Ən-Nəhl surəsi ayə 125

² Əl-Bəqərə surəsi ayə 111

³ Əl-Ənfal surəsi ayə 22

oğullarımızı, siz öz oğullarınızı, biz öz qadınlarımızı, siz öz qadınlarınızı, biz özümüzü, siz də özünüzü (bizim canımız kimi olan kəsləri) çağıraq, sonra bir-birimizə nifrin edək, beləliklə Allahın lənətini yalançılara yağdıraq. (Peyğəmbər bu hadisədə İmam Həsənlə İmam Hüseyini oğulları, Fatiməni qadın və Əlini canı kimi "mübahilə"yə, yəni ayədə işarə olunan qarşılıqlı nifrin etmə mərasiminə apardı və kafirlər təslim oldular.)”¹ Yəni bu qarğış hər kəsi tutsa, onun batil yolda olması məlum olacaq və bununla da mübahisəni sona yetirərik.

Bu ayə nazil olandan sonra Peyğəmbəri-Əkrəm (s) Nəcran xristianlarını mübahiləyə çağırdı. Onlar o Həzrətdən fikirləşmək üçün bir gün möhlət istədilər. Xristianların başçısı dedi: “Əgər sabah Muhəmməd(s) öz ailəsi və övladları ilə birgə mübahiləyə gəlsə, onunla mübahilə etmədən geri qayıdırıq, amma hay-küylə, təm-təraqqla və öz tərəfdarları ilə gəldiyini görsək, onunla mübahilə edərik.”

Ertəsi gün Peyğəmbər (s) Əli (ə), Fatimə (ə.s), Həsən (ə) və Hüseyinlə (ə) birlikdə xristianların qarşısına çıxdı. Xristianların başçısı ətrafındakılardan soruşdu: “Bunlar kimdir?” Ona dedilər: “Biri əmisi oğlu və kürəkəni, o iki oğlan uşağı qız nəvələri və o qadın da hamıdan əziz bildiyi qızıdır!” Xristianların yepiskopu dedi: “Mənim gördüyüm kişi öz qərarında möhkəmdir, mübahiləyə şücaət və cürətlə gəlmişdir. Qorxuram ki, haqq olsa, ağır bəlaya düşər olaq!” Sonra üzünü Peyğəmbərə tutub dedi: “Ey Muhəmməd! Biz qərara gəldik ki, sənənlə mübahilə yox, sülh edək!” Bəzi rəvayətlərdə isə onun belə dediyi nəql olunur: “Ey xristianlar! Mən elə nurlu simalar görürəm ki, əgər onlar Allahdan istəsələr, dağ yerindən qopar! Onlarla mübahilə etməyin, yoxsa həlak olarsınız!”

“Mübahilə” hadisəsi İslam Peyğəmbərinin (s) risaletinin doğru və haqq olduğunu göstərən aydın bir nişanə və dəlildir. Çünki Allahla qəti və mənəvi əlaqəsi olmayan şəxsin belə təhlükəli işə razı olması mümkün deyildir. Peyğəmbəri-Əkrəm (s) çəkinmədən müxaliflərinə deyir ki, gəlin, birlikdə dua edib Allahdan yalançıları rüsvay etməsini diləyək.

Şübhəsiz, belə bir meydana girmək asan iş deyil; Heç bir ağıllı insan qarşı tərəfin məğlub olacağına inanmadan belə bir işə əl atmaz. Məhz bu səbəbdən də,

¹Ali-İmran surəsi ayə 61

rəvayətlərdə deyildiyi kimi, mübahilədən söz düşdükdə, Nəcran xristianları Peyğəmbəri-Əkrəmdən (s) bir qədər fikirləşmək üçün möhlət istədilər. Onlar Peyğəmbərin (s) özü ilə gətirdiyi şəxslərin yalnız dörd nəfərdən ibarət olduğunu, səs-küy salmadan, qəti inam və xatircəmliklə vəd edilmiş yerə gəldiyini gördükdə, dəhşətə gələrək mübahilədən boyun qaçırdılar və o Həzrətin(s) haqq olduğuna inanmaqla əzabdan amanda qaldılar.

Digər tərəfdən, bu ayə Peyğəmbərin (s) Əhli-beytinin(ə) yüksək məqama malik olduğunu göstərən ən aydın və möhkəm sübutdur.

Sual oluna bilər ki,əgər İslam elm, məntiq və dialoq dinidirsə, onda İslam tarixi boyunca qanlı müharibələrə səbəb nə olub? Bu suala cəsarətlə belə cavab vermək olar ki, İslam müharibələri ümumiyyətlə müdafiə xarakteri daşımışdır. İslamın zəfər yürüşlərinə səbəb qılınc deyil, ağıl, güclü məntiq, yüksək düşüncələr, İslamın möhtəşəm nuru olmuşdur. İslam qeyri-qanuni və mühakiməsiz icra olunan qətləri məhkum edir. İslam şəriət və qanuni prinsiplərə məhəl qoymadan qətl və qarət törədənlərin kimliyindən asılı olmayaraq, hətta dünyada ən böyük güc sahiblərinin də cəzalandırılmalarını tələb edir. İslam mənbələrində oxuyuruq: Quran və Əhli-beytin (ə) düşmənlərindən 13 nəfəri öldürmüş Abdullah ibn Nəcaşi adlı müsəlman İmam Sadiqin (ə) yanına gəlib bu qətl hadisəsini xəbər verdi. İmam (ə) buyurdu: “Bu qətlər dini hakimin icazəsi iləmi olub?” Dedi: “Xeyir”. İmam (ə) buyurdu: “Belə olan təqdirdə siz özünüz mühakimə edilib, cəzalandırılmalısınız”. Bu misal onu göstərir ki, İslam qanuni məhkəmə olmadan törədilən qətl və qarətləri terror sayır. Terrorun dini, milliyyəti, vətəni, irqi olmur. Terrorçu istər dövlət olsun, istər ayrı-ayrı fərdlər olsun, terrorun obyektı dünyanın hər hansı bir şəhəri olsun, fərqi yoxdur, terror elə terrordur. İslamın nəzərində terrorun bütün formaları insanlığa xəyanətdir və terrorist mühakimə edilib, cəzalandırılmalıdır. İslamın mövqeyi onu göstərir ki, kim dünyada baş verən müxtəlif terror hadisələrinə görə İslam dünyasını ittiham edirsə bu onun cahillik və ya qərəzlik mövqeyindən irəli gəlir.

İslam insan cəmiyyətini əxlaqi və mədəni cəhətdən ədalətə dəvət etmişdir. Digərlərinin haqq və hüquqlarını pozmağı da kəskin şəkildə qadağan etmişdir.

Digər tərəfdən də insana düzgün şəkildə işlənən faydalı elm və təlim- tərbiyəni öyrənməyi tövsiyə etmişdir. Belə ki, heç bir əxlaqi yaxud zəruri yaxud da faydalı elm yoxdur ki, din onu vacib yaxud da müstəhəb etməsin.

İnsanlara yardım etmək

İslam həyat yoldaşı, övlad, ata və ananı kişinin onların yaşayışını təmin etməyi vacib hesab edilir. Bəzən də İslam cəmiyyətində ehtiyacı insanların ehtiyacını təmin etmək bəzi imkanı və qüdrəti olan şəxslərə vacib hesab edilir. Əgər bir şəxs ehtiyacı insan barəsində məlumatı varsa və digərləri ondan bixəbərdirlərsə, onun ehtiyacını ödəmək həmin şəxs üçün vacibdir. Əgər bir neçə imkanlı şəxs bundan xəbərdardırsa onun ehtiyacının ödənilməsi həmin şəxs üçün vacib olacaqdır. Həzrət Peyğəmbər (s.a.s) buyurur: "Əgər bir şəxs sübhü açdı və iradəsi ehtiyacı müsəlmanların ehtiyaclarını təmin etməyə sərf etmək olmadısa, həmin şəxs müsəlman deyil."¹ Əgər bir şəxs imkanlıdırsa və hər hansı bir yerdə ehtiyacı müsəlmanlardan xəbərləri varsa onlara kömək etmək vacib olur.

Əgər bir qeyri- müsəlman müsəlmanlardan kömək istəyirsə imkanlı müsəlmana vacibdir ki, ona kömək etsin. Allahın Rəsulu (s) buyurur: "Əgər yaxında və yaxud dünyanın ən uzaq nöqtəsində məzlum və məhrum bir şəxs müsəlmanları köməyə çağırırsa və İslam cəmiyyəti ona kömək etməyə tələsmirsə belə cəmiyyət İslam ruhuna sahib deyil."²

İslam dini hətta əgər bir maneəçilik törətməyən heyvan ac və susuz olarsa onun ehtiyacını ödəməyi lazım bilir. İmam Baqir (ə) buyurur: "Allah təala susuz və yanıqlı ciyəri soyutmaq və rahatlaşdırmağı çox sevir."³ İmam Sadiq (ə) da buyurmuşdur: "Ən fəzilətli sədəqə susuz ciyəri rahatlaşdırmaqdır."⁴ Deməli bir din ki, heyvanın istər haram ətli olsun istər halal susuzluğunu təmin etməyi vacib və mükafatlı hesab edirsə, bu onun fəvqəladə genişliyindən xəbər verir.

¹ Üsuli kafi, cild 2, səh 163

² Üsuli kafi, cild 2, səh 164

³ Fru kafi, cild 4, səh 58.

⁴ Fru kafi, cild 4, səh 57

İslam dinin hökmündən belə anlaşılır ki, hər bir canlı əgər İslam və ümmətə maneəçilik törətmirsə ona kömək etmək və onların ehtiyacını ödəmək ümum müsəlmanların öhdəsindədir. Əgər hətta dünyanın ən uzaq nöqtəsində olsa belə. Bu da bütün ehtiyacları istər siyasi, fikri, mədəni, istərsə də iqtisadi və hərbi ehtiyacları əhatə edir.

İslamda başqalarına yardım etmək, ətrafdakılara qayğı göstərmək, çətinliyə düşənlərin əlindən tutmaq nə qədər təkid olunmuşsa da, bunu minnət qoyaraq etmək də bir o qədər günah sayılıb. İnsan yaxşılığı Allahın razılığını qazanmaq üçün etməlidir. Allah-Taala hamının əməlinin əvəzini niyyətinə görə verir və yalnız xalis niyyətli insanların əməlini qəbul edib mükafatlandırır.

İnsan nəfslə əlaqədar olan fəzilət və qəbahətləri öyrədən əxlaq elmini öyrənmək hər bir şəxsə vacibdir. Allah-taala buyurur: "Nəfsini (etiqaad və əxlaq kamallarında) təkamülə çatdıran və (fikir və nəfs pisliklərindən) onu təmizləyən kəs şübhəsiz, nicat tapmışdır!"¹ "Və (nəfsini) pisliklərə bulaşdırıb cəhalət, küfr və pozğunluq pərdəsi altında gizlədən kəs, şübhəsiz, ziyana uğramışdır!"² Həzrəti Mühəmmədin(s) də Peyğəmbər göndərilməsində əsas məqsəd məhz insanın gözəl əxlaqa yiyələnməsi olmuşdur. O Həzrət(s) özü buyurur: "Mən gözəl əxlaqı kamilləşdirmək üçün peyğəmbər seçilmişəm." Bunun üçün insan əxlaq barədə hədislərdə deyilənlərə və tövsiyyələrə əməl etməlidir.

Mümkün olduqunca uşaqlarınıza erkən vaxtlarından bu dünyanın Allah tərəfindən yaradıldığını izah etməyə başlayın. Aləmi yaradan yeganə Allahın olduğunu və onun nöqsansız olduğunu başa salın, O, biləndir, qüdrət sahibidir. Bizdə olan hər şey Allah tərəfindən verilib və Yaradana minnətdar olmağımızı, Onu sevmək və təqdir etməmiz lazımdır.

Uşaqlara dini bilikləri öyrətmək, Allahı, Onun Elçilərini tanıtmək, halal və haram, dini vəzifələr və digər vacib məsələlər barədə olan təhsili uşaqlara vermək valideynlərin vəzifəsidir! Uşaq bunları yaxşı öyrənersə, onda digər insanlar onu yolundan azdıra bilməz.

¹ Əş-Şəms surəsi ayə 9

² Əş-Şəms surəsi ayə 10

Uşaqlara öz dininin İslam olduğunu qürur və sevinc hissi keçirməyə tərbiyələndirin. Peyğəmbərlərə olan sevgisini inkişaf etdirmək üçün onların həyatlarını, nəcibliyini və gözəl davranışlarını izah etmək lazımdır. Həm də uşaqlara Əhli-Beyt(ə), səhabələr, alimlər, möminlər barədə, müsəlman ənənələri və yüksək İslam mədəniyyəti haqqında məlumat verin. Yaxşı və pis arasındakı fərqi uşağın zehmində möhkəmləndirmək lazımdır ki, valideynlərə itaətsizlik, insanları alçalmaq, oğurluq, aldatma və s. kimi pis əməllərə gətirib çıxardığını başa düşsün. Uşaqlar gözəl hafizəyə malik olduqlarından onlara Quran-Kərimi oxumaq və surələri əzbərləməyi öyrətmək lazımdır. Uşaqlara namaz qılmaq, dua və zikrlər etməyi başa salmaq Əhlibeyt(ə) və onların yolunu tutanlara qarşı məhəbbət göstərmələrini aşılamaq lazımdır. Uşaqlarda pis əməllərə qarşı niftət hissi öyrətmək, pis əməllərdən özünü saxlamaq, günah etməməyi, başqalarını da günahdan da çəkəndirməyi tərbiyə etmək lazımdır. Uşaqlar dinimizi müdafiə etməyi qəhrəmanlıq saymalı yəni həqiqəti, ədaləti müdafiə etməlidirlər. Təcrübə göstərir ki, düzgün tərbiyə almayan uşaqlar eqoist böyüyür hətta öz valideynlərinə belə laqeyid yanaşır. Uşaqlıqdan işləmək və özünü idarə etmək üçün vərdiş edənlər layiqli insan yetişdirir və valideynlərini daha çox dəyərləndirirlər.

Kiçik yaşlarında uşaqlarda Qurani-Kərimə məhəbbət aşılmalıdır. Onları dərk edə biləcəkləri ayələrlə tanış edib, əzbərləyə biləcəkləri ayələri öyrətmək yaxşı olardı. Bu yolla uşaq Qurani-Kərimə məhəbbətlə böyüyər.

Uşaq əgər ata və ananın sözünə qulaq asmağı adət etməsə, məktəbdə də özünü bu cür aparacaq və həm valideynləri, həm də cəmiyyət üçün problem yaradacaqdır.

Ona görə də valideyn səy etməlidir ki, övladı onun sözünü, nəsihətini eşitsin və qəbul etsin. Çünki bu mərhələdə uşağın şəxsiyyəti formalaşır. Ona görə də valideynin daha çox səy və çalışmasına ehtiyac duyur. Uşağın söz eşidən kimi böyüməsində eşq və məhəbbət hissləri böyük rol oynayır.

Beləliklə, əgər uşaq ata və anası tərəfdən dostluq və məhəbbət hiss edərsə, çalışacaq ki, onların razılığını qazansın və onların xoşladığı işləri görsün. Burada ən mühüm amil məhəbbətdir ki, itaətə gətirib çıxarır.

O uşaq ki, valideynlərinin məhəbbəti əhatəsindədir, ata və anasının göstərişlərini yerinə yetirməkdə xarlıq və alçaqlıq hissi keçirtməyəcəkdir. Bu məhəbbət nəticəsində valideynlərinə təqlid kökləri inkişaf edir. Nəticədə onların rəftarlarını inikas etdirər. Onların istəklərinə müsbət cavab verir.

Əqidə prinsipləri sayılan ilahiyyat elmini öyrənmək hər bir şəxsə vacibdir. Bu elmi öyrənməməkdə heç kəs özünü üzürlü hesab edə bilməz. Bu elmin öyrənilməsinin vacibliyi deyildikdə hamı bilməlidir ki, bu dünyanın bir yaradanı var, Onun heç bir şəriki yoxdur əzəli və əbədidir, O hər şeyə qadirdir, istədiyini yaradır, istədiyini edir, verdiyi hökm ədalətli bütün kamal sifətlərinə malikdir. Həmçinin onu da bilməlidir ki, Həzrəti Mühəmməd(s) Onun göndərdiyi haqq və sonuncu Peyğəmbərdir, Qurani-Kərim Onun kitabıdır, Peyğəmbərin(s) gətirdiyi şəriət, axirət, Cənnət və Cəhənnəm, özündən sonrakı məsum imamlar(ə), Qiyamət, hesab-kitab və s.haqqında buyurduqlarının hamısı haqdır. İnsanın səadətə çatması üçün ilahiyyat elmi haqqında bunları bilməsi kifayətdir. Bunları dildə etiraf etməklə yanaşı qəlbən inam və iman da olmalıdır.

Bir şəxsin Allaha və ölümdən sonrakı həyata imanı olmasa Allaha xatir iş görə bilməz. Buna görə də burada iman mühüm rol oynayır. Əməl ilə iman arasındakı əlaqə o qədər köklüdür ki, riyakarlıqla iş görən şəxslərin, əslində, Allaha və qiyamətə imanlarının çox zəif olmasını iddia etmək mümkündür: "Ey iman gətirənlər, sədəqələrinizi malınızı riyakarlıq və camaata göstərmək məqsədi ilə xərcləyən və Allaha və axirət gününə imanı olmayan şəxs kimi minnət qoymaq və əziyyət verməklə puça çıxarmayın. O, üzərinə (azacıq) torpaq oturmuş və sonra leysan yağışın yağıb onu təmiz (torpaq və bitkisiz) bir daş halına saldığı möhkəm və hamar daşa bənzəyir (onun sədəqəsi leysanın yuyub apardığı həmin torpaq kimidir). Onlar (riyakarlar) kəsb etdiklərindən heç bir şey əldə etməyəcəklər. Allah kafir qövmü hidayət etmir."¹ Uşaqlar yaxşı ilə pisi ayırd etməyə başlayanda dəlilsiz-sübutsuz onlara əqidə prinsiplərini öyrətmək lazımdır, qoy bunlar uşaqlıqdan onun beyninə həkk olunsun. Tədricən onların mənasını anlamağa başlayacaq, böyüdükcə qəlbində həmin prinsiplərə möhkəm iman yaranacaq.

¹ Əl-Bəqərə surəsi ayə264

İslam faydalı elmlərin öyrənilməsinə əmr edir. Hətta lazım olarsa onun öyrənilməsi üçün dünyanın ən ucqar nöqtəsinə səfər etməyi lazımlı hesab edir. İslam Peyğəmbəri (s) buyurmuşdur: "Elm çində olsa belə dalınca get"¹. Bu rəvayətdə qeyd edilən elm müxtəlif insani, təcrübi, riyazi və s. kimi elmləri də əhatə edir. Bu rəvayətə əməl etmək üçün müxtəlif dilləri, dinləri və adət və ənənələri öyrənmək lazımdır.

Həmişə təlim öyrənməkdən öncə gəlir. Çünki elm cəhalətdən öncədir. Yəni, əgər İslam cahillərə öyrənməyi vacib etmişdirsə, ondan əvvəl alimlərə öyrənməyi və təlimi vacib etmişdir. Çünki elm cəhalətdən öncə gəlir. İmam Sadiq (ə) buyurur: "Allah heç bir qövmdən öhdəlik götürməmişdir ki, alim olsunlar. Belə ki, onlardan müdrikəsinə və məntiqli şəkildə onlardan əhd almış və onlara təkliflər vermişdir ki, cahillərə dərs desinlər və elm öyrətsinlər. Çünki elm cahillikdən əvvəldir."²

Deməli, cahillərə elm vacib olduğu kimi alim və müəllimlərə də təlim vacibdir. Çünki öhdəlik iki tərəflidir. Cahillərdən elm öyrənmək öhdəliyi alındığı kimi alimlərdən də elmi öyrətmək öhdəliyi alınmışdır.

Müsəlmanlar dünya millətlərinin dil, mədəniyyət, adət-ənənə və s. kimi xüsusiyyətlərini öyrənməkdən əlavə mədəni inkişaf üçün digər millətlərlə qarşılıqlı mədəni və elmi əlaqələr yaratmalıdırlar. Əlbəttə bir şəxs yaxud bir millət mədəni və iqtisadi inkişafa nail olmaq istəyirsə özünün düzgün adət və ənənələrini unutmayıb, digər adətlərə tabe olmamalıdır. Daha doğrusu əsil adətlərini gözəlləşdirməlidir. Əgər adət-ənənələr və sünnətlər ilahi fitrətdən qaynaqlanarsa onu gözəlləşdirmək lazımdır. Əgər bir şey fitrət və əql müqabilində olarsa onu yox etmək lazımdır. İnkişaf yolu əql, fitrət və İlahi yaradılışı gözəlləşdirməkdir.

İslam məktəblərin ən üstünüdür. Buna görə İslam mədəni inkişafda təlimin əsaslarını öyrəndikdən sonra digər millətləri İlahi vəhyin gətirdiklərindən və Quranın gətirdiklərindən xəbərdar etmək məcburiyyətindədir. Bu inkişafın bütün tərəflərini əhatə edir.

¹ Biharul ənvar, cild 1, səh 177, 180.

² Üsuli kafi, cild 1, səh 41.

Bütün işlərin əsası Allaha qayıtdığından və Allahın bütün şeyləri yaradıb, bizə göndərdiyindən insanın ziyan və faydası da Allah-Taalanın əlindədir. Buna görə də insanın bütün işləri o cümlədən iqtisadi, mədəni, təlim-tərbiyə və s. Allahın əmrləri və onun razılığının əldə olunması çərçivəsində olmalıdır. Həmçinin insan bütün işlərində Allaha yaxınlaşmağı özü üçün hədəf etməlidir. Bununla da bu işlər ibadət xarakterini alacaqdır. Bir şəxs Allahın razılığı üçün müxtəlif cəhətlərdə səy göstərsə, elmin faydalı və xeyirli sahələrindən istifadə etməyə və onları öyrənməyə, həmçinin iqtisadi cəhətdən ədalətlə rəftar etməyə çalışacaqdır.

Kamillik məktəbi

İnsanın səadətə çatmasında və mömin kimi formalaşçasında məscidlərin rolu danılmazdır. Allahın Peyğəmbəri (s): "Kim camaat namazında iştirak etmək üçün məscidə getsə, atdığı hər bir addıma yetmiş min yaxşı əməlin savabı yazılar və həmin həddlə dərəcəsi ali səviyyəyə yüksələr. Əgər bu halda ölərsə, Allah-taala yetmiş min mələyi, qəbrdən qalxan günədək onu qəbrdə ziyarət etmək, tənhalıqda onunla munis olmaq və günahlarının bağışlanmasını istəməkdən ötrü ayırar." ¹

İslamda məscidlər yalnız namaz, ibadət yeri deyildir. Müasir terminologiyadan istifadə edərək, məscidin ictimai tədbirlərin keçirilməsi üçün bir yer olduğunu da deyə bilərik. Məscid yenidən müsəlmanların həyat mərkəzinə çevrilməlidir. İmam Sadiq (ə): "Kim bir məscid tiksə, Allah-taala onun üçün Cənnətdə bir ev tikər." ²

Ümmətin həyatında məscidin rolunu və davranış normalarını başa düşmək üçün Peyğəmbərin (s) sünnəsinə müraciət etməliyik. Onun dövründə məscid müxtəlif funksiyaları yerinə yetirdi. İmam Sadiq (ə): "Sizlərə məscidlərə getməyi tövsiyə edirəm. Çünki məscidlər Allahın yer üzündə evləridir. Kim pak və təmiz halda oraya daxil olsa, Allah-taala onu günahlardan təmizləyər və zəvvarları sırasında qeyd edər. Beləliklə, məscidlərdə çox namaz qılıb dua edin." ³

¹ Mizanul hikmət səh418,hədis2935

² Mizanul hikmət səh418,hədis2934

³Mizanul hikmət səh418,hədis 2932

Peyğəmbər (s) məscidi möminlərin toplu halında camaat namazı qılmaq üçün toplandığı yer idi. Təəssüf ki, bu gün məscidlər yalnız bu rolu yerinə yetirir. Hətta burada da bu gün mövcud vəziyyətlə Peyğəmbər(s) dövründə olan vəziyyət arasında fərq var. Hz. Peyğəmbərin(s) məscidi hər kəsə açıq idi, kişilər və qadınlar, gənclər, uşaqlar, yaşlılar, ərəblər və digər millətlər. Bu gün xüsusilə Qərbdə Ərəblər, Türklər, Afrikalılar və s. millətlətin məscidlərini görmək mümkündür. Bunların hamısı İslamla uyğun gəlmir. Peyğəmbərin (s) səhabələri müxtəlif qəbilələr və xalqların nümayəndələri idi lakin hamısı birlikdə namaz qılırdılar Bu gün təəssüf ki, kiçik uşaqların məsciddə daxil olmasının qadağan olduğun görə bilirik. Bu isə Peyğəmbərin (s) ənənəsinə ziddir.

Peyğəmbərin vaxtında müsəlmanlar adətən məsciddə toplaşır. Peyğəmbər (s) bir-iki gün namaza qatılmayan bir şəxsin səbəbini öyrənərdi. Bu adamın xəstə olduğu ortaya çıxdıqda, Peyğəmbər (s) onu ziyarət edərdi. Peyğəmbər (s) ciddi məsələləri müzakirə etmək üçün səhabələrini məsciddə yığardı. Orada ən mühüm qərarlar qəbul edilərdi.

Peyğəmbərin(s) məscidində oxumaq və yazmaq öyrənilirdi. Bütün erkən müsəlman mədəniyyəti, məscidlərdə əldə edilən biliklər vasitəsilə inkişaf edə bildi.

İslam tərəfindən icazə verilən, lakin məsciddə qadağan edilən tək ticarətdir. Peyğəmbər (s), məscidlərdə maddi fayda götürmək üçün istifadə edilməməsinin lazım olduğunu vurğuladı. Peyğəmbərin(s) nümunəsi digər insanlara da məscidlərin müsəlman cəmiyyətinin həyatı və inkişafı üçün mühüm bir mərkəz olmasını göstərir. Allahın Peyğəmbəri(s) (məscidlərin necə abad olunması barədə Əbuzərin sualının cavabında): "Onlarda səslərini qaldırmasınlar, nalayiq və boş-boş sözlərə, işlərə vaxt sərf etməsinlər. Orada alış-veriş edilməsin. Məsciddə olduğun müddətdə hədəv və əhəmiyyətsiz işlərdən əl çəkəsən. Əgər belə etməsən, Qiyamət günü özündən başqa bir kəsi danlamağa haqqın yoxdur" ¹ Allahın Peyğəmbəri (s): "Ey Əbuzər! Məsciddə oturduğun müddətdə Allah-taala hər aldığın nəfəs üçün sənə Cənnətdə bir dərəcə verər, mələklər sənə salam göndərər,

¹Mizanul hikmət səh418,hədis2933

məsciddə çəkdiyən hər bir nəfəs üçün sənə on yaxşı əməlin savabı yazılar və on günahın silinər."¹

"Məscidlər Allaha məxsusdur (ibadət niyyəti ilə olan səcdələr, namaz vaxtları, bütün məscidlər və insanın bədəninin səcdə zamanı yerə dəyən yeddi üzvü hamısı Ona məxsusdur). Belə isə, Allahla birgə heç bir kəsi (sitayiş etmək məqsədilə) çağırmayın"². "Allahın məscidlərini yalnız Allaha və axirət gününə iman gətirən, namaz qılan, zəkat verən və Allahdan başqa heç kəsdən qorxmayan şəxs abad edir. Ümid var ki, onlar doğru yolu tapsınlar."³

İnsanlar müxtəlif olduqlarından onların arasında olan əlaqələr də müxtəlif olacaqdır. Müsəlman İslam çərçivəsində digər müsəlmanlarla qardaşcasına əlaqə yaratmalıdır. Çünki müsəlmanların hamısı bir məktəbin övladlarıdır. Necə ki, Quran buyurur: "Həqiqətən bütün möminlər bir-birləri ilə qardaşdirlər. Buna görə də (bütün ixtilaflarda) qardaşınız olan iki şəxs və ya iki dəstənin arasını düzəldin. Allahdan qorxun, bəlkə rəhm olundunuz."⁴. Quran və itrətin övladı olan insan öz həyatını fədakarlıq və yaxşılıq üzərində nizamlayır: "Həm də (ənsardan) o kəslər üçündür ki, hicrət və iman evini (Mədinə mühitini) özü üçün yurd seçib onlara tərəf hicrət edənləri sevər, onlara (mühacirlərə) verilən qənimətə görə ürəklərində həsəd duymaz, özləri ehtiyac içində olduqları halda onları özlərindən üstün tutarlar. Nəfsin xəsisliyindən qorunub saxlanılan kimsələr məhz onlar nicat tapanlardır."⁵

Müsəlman qeyri- İslam olan yerdə isə insani qaydalara uyğun şəkildə ədalətlə davranır: "Allah din barəsində sizinlə döyüşməyən və sizi yurdunuzdan çıxartmayan (kafir) kəslərə yaxşılıq etməyi və onlarla ədalətlə rəftar etməyi sizə qadağan etmir. Çünki, Allah ədalətli olanları sevir."⁶

Əmirəlmöminin Əli (ə) Malik Əştərə yazdığı məktubunda bu ayədən istifadə edərək buyurur: "Qəlbini camaata rəhmət və dostluqla doldur, onların hamısı ilə mehribanlıqla davran. Yirtici heyvan kimi onları qənimət hesab etmə. Çünki

¹Mizanul hikmət səh419,hədis2936

²(Cin, ayə 18)

³(Tövbə, ayə 18)

⁴Əl Hucurat surəsi ayə 10

⁵Əl Həşr surəsi ayə 9

⁶Əl Mumtəhinə surəsi ayə8

camaat iki qrupdurlar: Birinci qrup sənin dini qardaşların, digər dəstə isə yaradılışda sənle eynidirlər”¹

Deməli qeyd edildiyi kimi müsəlman şəxs digər mömin və müsəlmanla ədalət və İslami qanunlara riayət etməklə davranmalıdır. Əlbəttə ədalətə riayət minimum vəzifədir. Əgər insan İlahi kamala çatmaq istəyirsə ədalətdən də üstün fədakar və xeyirxah olmalıdır. Əgər kafirlə üzbəüzdürsə insani dəyərlərə söykənərək əlaqələri ədalət əsasında tənzim etməlidir. Çünki insani kamala çatmaq üçün xeyirxahlıq və fədakarlıq yolundan istifadə edilməlidir. Necə ki, Allah-Təala buyurur:” “Əgər (qisas və bu kimi məqsədlərlə) cəzalandırırsınız (cəzalandırmaq istəsəniz) onda, məruz qaldığınız haqsızlıq miqdarında cəzalandırın. Əlbəttə əgər səbr etsəniz (tamamilə bağışlasanız, yaxud cəzanı yüngülləşdirsəniz) şübhəsiz bu, səbr edənlər üçün daha yaxşıdır.”²

Sonda qeyd edək ki, İslam təlimində bir insanın öldürülməsi, bütün bəşəriyyətin məhvi ilə müqayisə edilmişdir.

Nəticə:

İslamda vəhdət və birlik İlahi vəhyin ən gözəl gətirdiyi məsələlərdəndir. Qurani- Kərim vəhdətin isbat olunması və ona hamının əməl etməsindən savayı bölünmənin ziyanları və mənfi təsirləri barəsində də sözlər söyləmişdir.

Milli birlik barəsində Allah-Taalanın kəlamı belədir: "Və hamılıqla Allahın ipindən (dindən, kitabdan və vəhyi gətirənlərdən) möhkəm yapışın və parçalanmayın. Allahın sizin barənizdə bir-birinizlə düşmən ikən qəlbləriniz arasında ülfət yaratdığı zamandakı nemətini xatırlayın ki, Onun neməti sayəsində bir-birinizlə qardaş oldunuz. Həmçinin siz od uçurumunun astanasında idiniz, sizi ondan xilas etdi. Allah Öz (tovhid, qüdrət və hikmət) nişanələrini sizin üçün bu cür bəyan edir ki, bəlkə hidayət olasınız.”³

Həzrət Əli (ə) Qurani-Kərimin ədalətinə sahib olduğundan o da milli birlik və ittifaqı aqlın, ixtilafları isə nəfsin məhsulu olduğunu hesab edir. Necə ki,

¹ Nəhcül bəlağə, məktub 53

² Ən-Nəhl surəsi ayə 126

³ Ali-İmran surəsi ayə 103

Qurani-Kərim ağılsızlığın nəticəsini bölünmələr olduğunu hesab edir. Əmirəlmöminin Əli (ə) də ağılın və qəlbin çirkinliyini bölünmənin əsası olduğunu qəbul edərək, buyurur: "Siz "Həqiqətən, möminlər qardaşdırlar" ayəsi olan Allahın kəlamına söykənsəniz heç bir çirkinlik sizin ixtilafınıza səbəb ola bilməz. Yəni, yadlar sizin aranızda parçalanma yaradır və sizə hakim olurlarsa yalnız öz aranızda olan fəsadlardan istifadə edirlər. Qəlbləriniz güclü və möhkəm olarsa İslam qurluşunda bölünməyə heç bir zaman şərait yarana bilməz."¹.

İslam nöqteyi nəzərində təhlükəsizlik, sağlam həyat üçün ən birinci və əsas şərtidir. Bunun üçün də, Həzrəti İbrahim (ə), Kəbəni tikərkən Allahdan istədiyi ilk şey, təhlükəsizlik neməti idi: "Və (yada sal) o zaman(ı) ki, İbrahim dedi: "Ey Rəbbim, (sonralar Məkkə adlandırılacaq) bu şəhəri təhlükəsiz hərəm et və məni və oğlanlarımı bütələrə ibadət etməkdən uzaq saxla!"² Məhz bu dəlilə əsasən, İslam dini ən ağır cəzaları ictimai təhlükəsizliyi pozanlar üçün nəzərdə tutmuşdur: "Həqiqətən Allahla və Onun peyğəmbəri ilə vuruşan və yer üzündə fitnə-fəsad törətmək istiqamətində çalışan (insanları qorxutmaq, asayişi pozmaq və onların haqlarına təcavüz etmək məqsədi ilə soyuq və ya isti silahla zahir olan) kəslərin cəzası yalnız öldürülmək və ya dar ağacından asılmaq, yaxud əlləri və ayaqlarının (bir əlin dörd barmağı ilə bir ayağın dörd barmağının) çarpazvari kəsilməsi və ya həmin yerdən sürgün olunmaqdır. Bu, onlar üçün dünyada həqirlik və xarlıqdır və onlar üçün axirətdə böyük bir əzab vardır."³ Qurani Kərimə görə xoşbəxt və firavan cəmiyyət, təhlükəsizlik, həyata ümid və iqtisadi inkişaf olmaqla üç xüsusiyyət əsasında formalaşır ki, bunların da bir birinə səbəb və nəticə bağlılıqları vardır: "Və ona dünyada gözəl həyat (bütün ümmətlər tərəfindən qəbul olunmaq xüsusiyyəti, uzun ömür, saleh övladlar və çoxlu sərvət) verdik və əlbəttə o, axirətdə salehlərdən olacaqdır."⁴ Belə ki, təhlükəsizlik olmasa, heç kəs həyatın davamına ümid bəsləməz, beləliklə də əmniyyət və yaşam ümidi itərsə, istehsala və iqtisadi inkişafa maraq olmayacaqdır.

¹ Nəhcül bəlağə, məktub 113,bənd 7

² İbrahim surəsi ,ayə35

³ Əl-Maidə surəsi ,ayə33

⁴ Ən-Nəhl surəsi ,ayə122

İnsan, qorunması və himayə olunması lazım olan dörd sərmayəyə malikdir. Can, mal, namus və heysiyyət. Quran və hədislərə əsasən, insan abırı və heysiyyəti, bəzi cəhətlərdə onun malından və canından da üstündür. İslam, hər bir islami cəmiyyətdə təhlükəsizliyin bütövlükdə cəmiyyətə hakim olmasını, insanların nəinki dildə, hətta zehində belə barəsində bədgüman olaraq heysiyyətinə toxunmamasını istəyir.

Ev, yaşayış yeri, fərdlərin və ailələrin rahatlığı üçün məskəndir. Bu məkan, hər bir xoşagəlməz müdaxilədən amanda qalmalıdır. Qurani Kərimin bu barədə tövsiyə edir: "Ey iman gətirənlər, öz evinizdən başqa heç bir evə icazə almayınca və həmin evin adamlarına salam verməyincə daxil olmayın. Bu sizin üçün daha yaxşıdır. Bəlkə ibrət götürdünüz." ¹

1400 il bundan əvvəl İslam köləlik (qul) məsələsinə də toxundu. Quranda və Peyğəmbər (s) hədislərində qulların saxlanması üçün çağırış yoxdur, lakin azadlığa buraxılması barədə sonsuz sayda çağırış var. İslam bütün insanları azad hesab edir və onların təhqir olunmalarına qarşı çıxır.

İslam nöqteyi nəzərində insanın mənəvi həyatı düzəlməsə maddi faktorlar sülh və sosial təminatın qorunmasında mühüm rol oynaya bilməz.

Ədəbiyyat

1. "Qurani-Kərim"-A. Mehdiyevin tərcüməsi Bakı 2009
2. Şeyx Əhməd Nəraqi "Meracus-Səadə" (səadət zirvəsində) Bakı 2012
3. Ayətullah Seyyid Əbdülhüseyn Dəstğeyb "Böyük günahlar" 1-ci cild Dinin fəxri nəşriyyatı 2000
4. Ayətullah Cavad Amoli "İnsanın dindən intizarı" M.O.U
5. Əliəkbər Babazadə "İslamda evlənmə və ailə hüququ"
6. Məhəmmədi Reyşəhri "Mizanul-hikmət"(xülasəsi) Bakı 2009

¹ Ən-Nur surəsi, ayə27

7. Əllamə Misbah Yəzdi "Quranda əxlaq" Bakı 2011
8. Əbdülhəkim Süleymani "İslamda insan haqları" M.O.U